

ד. 1) אות "ה" או אות "ו" בתפילין או מזוזות שניקבו, מה דינם, ומדוע? והאם דין זה נאמר אף בשאר כתיבות? 2) מה הם האותיות הטעונות "זיונים"? וכיצד נעשים הזיונים? ומה הטעם בעשיית הזיונים? 3) כיצד נכתבות האותיות "ה" "ח" "ו"? ומה הטעם בדבר? 4) ספר תורה שיש בו טעויות, כיצד יש לנהוג בו (פרט), ומדוע? והאם יש ללמוד מסוגיין כיצד ינהג היכא דמסופק אי כתיב מלא או חסר, ומדוע?

ה. 1) באיזה מקום בדרך צריך לסיים את התורה? והאם דין זה נאמר אף על החומשיין? וכיצד ינהג היכא דאם יכתוב את סוף הספר בדרך שכתב את שאר הספר, לא יוכל לסיימו במקום הראוי? 2) אלו דינים נאמרו על שמונה פסוקים האחרונים שבתורה, ומדוע? ואיזה דין בכתבת סת"ם חידשו התוס' מכח המבואר בסוגיין? 3) מה נאמר על הקונה ספר תורה מן השוק? והאם יש לו תקנה? 4) כמה דפים יש לכתוב ביריעה, ומדוע? ומה הוא שיעורו של הדרך? וכמה רווח ישויר בגליון, ובין דף לדרך, ובין שיטה לשיטה, ובין תיבה לתיבה, ובין אות לאות?

ו. 1) האם שרי לכתוב מחוץ לשירטוט של סוף הדרך? 2) שכח לכתוב את השם, כיצד ינהג לכתחילה וברייעבד, וכיצד פסקינן להלכה? 3) הקונה פירות מאחד שאינו נאמן על המעשרות, כיצד יש לו לנהוג? והאם יש אופנים דהדין שונה, ומדוע? ואמאי הובא בסוגיין? 4) הבא להפריש תרומות ומעשרות מפול המצרי, כיצד יש לו לנהוג, ומדוע?

ז. 1) מה היא שירה השנויה בסוגיין, והאם מקבלת היא טומאת מדרס, ובאיזה אופן מבואר בסוגיין דאינה מקבל טומאה, ומדוע? 2) מה דינם של שמן יין ודבש לענין קבלת טומאה, וכיצד פסקינן להלכה? 3) מה הוקשה לר' שמעון שזורי על דין התערובת שהתערב לו שהוצרך לשאול לר' טרפון כיצד ינהג בה? ומה השיבו ר' טרפון? ומה יש להוכיח בשיטתו מהא דהשיב לו הכי? והאם היה יכול להשיב לו אף באופנים אחרים, ומדוע?

ח. 1) נקרא הגליון של הספר תורה, כיצד יש לו לנהוג (פרט)? 2) האם ספר תורה חייב להכתב על קלף מעופץ, ומניין? 3) מזוהה ששורותיה אינם מיושרות, או דכתבה בדרך פחות משיעור הדרך של ספר תורה, מה דינה, ומדוע? 4) ספר תורה או שאר ספרים ששורותיהם אינם מיושרות, או שנכתבו שלא בדיו, האם כשרים הם? והאם לענין להצילם בשבת מדליקה הדין שונה, ומדוע?

ט. 1) על איזה מין קלף כותבין ספרי תורה, תפילין ומזוזות, והאם הוא מעכב? 2) מה היא פרשה סתומה, ומה היא פרשה פתוחה? וכיצד עושים את פרשיותיה של המזוזה, ומדוע? וכיצד המנהג האידנא, והאם סותר הוא למאי דפסקינן בסוגיין, ומדוע? 3) במה מקיימים מצות חליצה, והאם הוא אף לכתחילה, והאם הוראתו של אליהו יכולה לשנות את הדין, ומדוע?

י. 1) האם שרי לעשות מזוזה מפרשת שמע שבתפילין או שבספר תורה, ומדוע? והאם היה אפשר ליתן טעם אחר בדין זה, ומדוע? 2) האם ספר תורה תפילין ומזוזות ומגילה טעונים שירטוט, ומדוע? וכיצד הדין בכותב פסוק אחד? 3) האם שרי לישוב במיטה שיש עליה ספר תורה (פרט)? וכיצד פסקינן להלכה, ומדוע? והאם שרי להניח ארגז שיש בו ספרים תחת המיטה? 4) הכותב מזוזה כמין "אגרת", מה דינה, ומדוע?

יא. 1) מה נאמר על התולה מזוזה במקל, ומדוע? ומי כן תלה במקל, ומדוע? 2) המניח רווח חלק בין הפרשיות של המזוזה, האם כשרה או לא? 3) פתח שבין חדר לחדר, באיזה צד יקבע המזוזה, ומדוע? 4) באיזה אופן יש לקבוע לכתחילה את המזוזה, ובאיזה אופן קבעו בבי רב, ובאיזה אופן אמרינן בסוגיין דפסולה? 5) הפתחים שבבית המדרש, האם טעונין מזוזה, ומדוע?

יב. 1) באיזה גובה יש לתלות את המזוזה (פרט)? ובאיזה צד של הפתח יש לתלותה, ומדוע? ומה דינה היבא דקבעה בעומק הכותל? 2) מה הוא "פתח שאחורי הדלת", וכמה מזוזות יש ליתן בו, ומדוע? 3) מה הם "פתחי שימאי", ומה דינן במזוזה? 4) מה דינם של אכסדרה ובית שער במזוזה, והאם דין זה הוא אף מדאורייתא? והאם יש נפקא מינה להיכן פתוח הבית שער?

יג. 1) בית שיש לו שני פתחים או יותר, האם כולם טעונים במזוזה? ומהיכן יש ללמוד את דינו? 2) באיזה צד יש לקבוע את המזוזה? והאם צריך שיהיו לפתח "פצימים" כדי להתחייב במזוזה, ומנלן? 3) האם אפשר לכתוב או לחקוק את המזוזה על המשקוף, או על אבן ולקובעה במשקוף, ומנלן?

יד. 1) מה ביאור המילה "תפילין", ומה ביאור המילה "טוטפות"? 2) כמה פרשיות כותבין בתפילין, ומנלן? ועל כמה עורות כותב את אלו הפרשיות, ומדוע? והאם הוא מעכב בדיעבד או לאו (פרט)? ובאיזה סדר נותנן לתוך הבתים? והאם פרשיות אלו מושכבות בתוך הבתים, או עומדות? 3) איזה דינים נשנו בסוגיין במראה תפילין של ראש? והאם אפשר לעשות תפילין של יד מתפילין של ראש (פרט)?

בהצלחה!

תשובות למבחן מנחות כח לד

א. (1) שבעת קנים מעכבים במנורה, וילפינן לה מדכתיב בהו "יהיו". והוא הדין דשבעת הנרות מעכבות. וכתבו התוס' דכן ירך המנורה מעכב הוא, דאי לא הוא, לאו שמיה מנורה. ואם עשאה מזהב כעיקר דינה, אף כיכר מעכב בה, שיעשנה מכיכר לא פחות ולא יותר, וכן שתעשה מיקשה, והיינו מן העשת ולא מן גרוטאות. וכן טעונה גביעיים כפתורים ופרחים, וכולם מעכבים בה. וילפינן לכולהו מדתני זהב יתירא גבייהו.

(2) כתיב ה' פעמים זהב. וביארו התוס' דהזהב הראשון דכתיב גבי "ועשית מנורת זהב וגו'", אתי לכלל ופרט וכלל כדלקמן. והזהב השני דכתיב גבי "כולה מקשה אחת זהב טהור", אתי ללמד דרק בעשויה זהב בעינן לגביעיים כפתורים ופרחים. [כן גרסו התוס'. אבל בגירסא דידן ילפו לה מקרא קמא]. והזהב השלישי דכתיב גבי "מלקחיה ומחתותיה זהב טהור" אתי לגופיה דמצוה בשל זהב. והזהב הרביעי דכתיב גבי "ככר זהב טהור" אתי למימר דרק בזהב טעונה כיכר. והזהב החמישי דכתיב בפרשת בהעלותך גבי "מקשה זהב" אתי ללמד דרק בזהב בעינן מקשה. ומקשה כתיב ד' פעמים, שניים בפרשת תרומה, חד למצוה מן העשת וחד לעכב. ועוד שניים בבהעלותך, חד למימר דבאה זהב באה מקשה, וחד למימר דדווקא במנורה מקשה מעכב ולא בחצוצרות.

(3) חצוצרות של משה היו עשויות מן הכסף כדכתיב בקרא, ונעשות מקשה, אמנם ילפינן מקרא יתירא דמנורה דאין המקשה מעכב בהן. וכתבו התוס' דבחצוצרות של דורות, יש חילוק בין דהכהנים והלווים, דשל הכהנים היה נמי מכסף, ושל הלווים היה של קרן. אי נמי, אף של לוויים משל כסף היו. ומאי דתני בכמה מקומות שהיה של קרן, היינו השופרות ששינו שמם לחצוצרות.

ב. (1) בארון אתי למימר או דיביא משלו, או דכביכול בשלו רוצה יותר משל הציבור. אבל גבי חצוצרות כיון דכתיב "לך" יתירא, דרשינן לך ולא לדורות.

(2) לדעת רב פפא, בעינן דווקא ממיני מתכות, משום דדרשינן לקרא דמנורה בכלל פרט וכלל, ובעינן כעין הפרט דהוא מיני מתכות. אמנם נחלקו רבי ור' יוסי ברבי יהודה, דלרבי בעינן דווקא משל כסף, משום דבעינן כעין הפרט דהוי דבר חשוב. ולר' יוסי ברבי יהודה, שרי אף בשאר מיני מתכות. ולדעת ר' יוסף, כולי עלמא מודו דלא בעינן דווקא משל כסף, ובשאר מיני מתכות כולי עלמא מודו דכשר. לא נחלקו אלא לענין עץ, דלרבי פסול משום דבעינן כעין הפרט, ולר' יוסי ברבי יהודה כשר, משום דילפינן מריבה ומיעט, ומיעט רק כלי חרס שאינו ראוי אפילו למלך בשר ודם. ודעת ר' יוסף, דהוא הדין דפלוגתייהו אף לענין שאר כלי שרת.

(3) גביעיים הם כמין כוסות אלכסנדריים, דצרות וארוכות. והכפתורים הם כמין תפוחי הכרתיים. והפרחים הם כמין ציורי פרחים שרגילים לעשות על העמודים. והיו במנורה, עשרים ושתיים גביעיים, דבמנורה גופה היו ארבעה גביעיים, אחד בתחתיתה, ושלושה בראשה, וכן בראש שאר ששת הקנים. ואחד עשר כפתורים, כפתור בכל אחד מששת הקנים, ובמנורה עצמה היו חמשה כפתורים, אחד בתחתיתה, ואחד בראשה כשאר הקנים, ועוד שלושה במקום חיבורי הקנים למנורה. ותשעה פרחים, ששה לששת הקנים, ובמנורה עצמה אחד סמוך לירכה, ואחד תחת הקנים, ואחד בראשה כשאר הקנים.

(4) לדעת שמואל משמיה דסבא שיעורה היה שמונה עשר טפחים, דירכה עם פרהה היו ג' טפחים, ושני טפחים חלק, ולאחריהם טפח שבו גביע כפתור ופרח [ולרש"י היינו פרח מצד זה וגביע מצד זה וכפתור מצד זה]. ומתוס' משמע שהיו אחד על גבי חבירן. ועוד שני טפחים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים. וטפח חלק. ועוד טפח עם כפתור ושני קנים יוצאים, וטפח חלק, ועוד טפח עם כפתור ושני קנים יוצאים. ושני טפחים חלק, ועוד שלושה טפחים שבהם היו שלושה גביעיים כפתור ופרח. והתוס' הביאו בשם ר"ת דהוא כנגד גובהו של שולחן, דהא להאיר על השולחן עשויה. אמנם דחו, דהשולחן היה טפי משמונה עשר טפחים.

ג. (1) מכלות זהב היינו דלאחר עשיית המנורה נשלם זהב של שלמה. והקשו דהא כתיב דאין הכסף נחשב בימי שלמה למאומה. וכתב רש"י דראיה שהיה עשיר, ואיך שייך למימר דנשלם הזהב. ותירצו, דדווקא זהב סגור דכשמוכרים אותו כל החניות נסגרות נשלם.

(2) צורתה של המנורה הוראתה למשה בהר, וילפינן לה או מדכתיב "המנורה הטהורה" דעל כרחק אתי למימר דבאה ממקום טהרה, והיינו דהוראתה לו משמיים ועשה כנגדה. או מדכתיב עליה "כתבניתם אשר אתה מראה בהר". או מדכתיב "זוה מעשה המנורה". ואמרין דגבריאל היה חגור כמין פסקיא והראה למשה את עשייתה.

(3) למאן דאמר דאפודו בשבת, [דסבר דתנור מקדש, ואי אפו ליה מערב שבת היה נפסל בלינה], סילוקו היה חם כיום סידורו. ולמאן דאמר מערב שבת אפודו, בשעת סילוקו היה רך כבשעת סידורו. והובא בסוגיין לבאר מאי קמשמע לן קרא בהא דכתיב גבי שולחן "הטהור" והיינו לאשמועינן מכלל שהוא טמא, דהיו מגביהין אותו מלא לעולי רגלים להראות חיבתם דהיה כשעת סידורו.

(4) בסוגיין מבואר דהוראה לו תבנית הארון השולחן והמנורה, והיינו דכתיב בתרייהו "כתבניתם אשר אתה מראה בהר". וכן הלכות שחיטה כדכתיב "זוה אשר תעשה על המזבח" והיינו עבודת השחיטה שהיא תחילה לעבודות המזבח. וכן קידוש הלבנה כדכתיב "החודש הזה לכם", וכן שרצים כדכתיב "זוה לכם הטמא". ובכולם הוא משום דהתקשה בהם משה. והתוס' הוסיפו דאיכא מאן דאמר דאף חיות הראה בידו למשה מי מותרת באכילה ומי אסורה. וכן מטבע דמחצית השקל הראה, משום דלא ידע כלל לאיזה מטבע כונת התורה.

(5) סברו לומר דהיינו קוצו של יוד. וברש"י מבואר דהיינו הרגל של היוד. והתוס' ביארו דקאי על הקוף בסופו של היוד. ודחו דהא נמי פשיטא משום דאינה צורת האות. והסיקו דאתי לאשמועינן דבעינן מוקף גוויל מכל רוחותיו.

ד. (1) באות ה' אם ניקב תוכה הפנימי, כולי עלמא מודו דכשרה. ואם ניקב רגלה הימנית, אם נשאר בה כדי אות קטנה כשירה, ואם לאו פסולה. ואם ניקב רגלה השמאלית, לפירוש ראשון ברש"י, כשירה. ולפירוש שני, גם בהא בעינן שיעור כדי אות קטנה. ואם ניקב רגלה של ו', אם הוא בתיבת "ויהרג ה' כל בכור", מראים אותו לקטן היודע לקרוא, אבל אינו חכם לקרוא מדעתו ויהרוג ה' כדי לא לחרף, ואם קוראו ויהרג הרי הוא כשר, ואם קוראו יהרג הרי הוא פסול. ודעת ר' אליהו דהוא הדין לענין ניקב גט.

(2) שעטנ"ז ג"ץ טעונות זיונים, והוא הדין לנו"ן סתומה, ולצדי"ק כפופה. ולדעת רש"י הזיונים נעשים בראש הפנימי של אלו האותיות, אחד נוטה לשמאל ואחד נוטה לימין, ואחד נוטה למעלה. והתוס' הביאו פירוש, דשני זיונים נעשים בשמאל אחד מלמעלה ואחד מלמטה, ועוד זיון אחד בצד ימין. ועוד פירשו דכולם למעלה כלפי מעלה ולא נוטים לימין ולשמאל. והא דנכתב עם זיונים, הוא משום דעתיד עקיבא בן יוסף לדרוש מהם תילי תילים של הלכות.

(3) ה נכתב באופן דירכה השמאלי תלוי, משום דמרמו הוא על עולם הזה דדומה לאכסדרה דכל הרוצה לצאת יצא, ויש לה פתח קטן למעלה לרמו דהבא ליטהר מסייעין בידו ופותחים לו פתח נוסף לא מאותו שיצא דרכו. וכן יש בה תג אחד, לרש"י בתחילתה, ולתוס' בסופה, כדי לרמו דאם חזר בו הקב"ה קושר לו כתר. והאות ח נכתב חטורה, ולרש"י היינו דיוצא לה חוטר למעלה בצידה, לרמו דהקב"ה חי שוכן ברומו של עולם. והתוס' כתבו דהוא באמצעיתה כחטורת של גמל. והאות י נכתבת עם עוקץ כפוף, כיון דהיא מרמזת על עולם הבא, דהצדיקים יושבים כפופים משום דמתביישים מחבריהם.

4) לדעת רב בשתי טעיות בכל דף יכול לתקנם, אבל ביותר יגנוז. והני מילי בחסירות דצריך לתלות התיבה, ובכהאי גוונא הוי כמנומר, אבל ביתירות שגורר לית לן בה. ולדעת הברייתא, בשלש יכול לתקן, ורק בארבע יגנוז. אמנם הוא רק באופן דהארבע הם בכל דף ודף, אבל דף אחד פחות מארבע, אפילו דהיו בו שלש ותיקנם, מציל על כל הספר, ובתנאי דאין ברובו טעויות. וכתבו התוס', דדווקא דף בלא טעויות שהיה בו מעיקרא, אבל אינו מועיל שיחזור ויכתוב דף שלם במקום דף עם טעויות. וכתבו התוס' דיש שטעו דהא דאמרין דיתירות לית לן בה הוא משום דאין צריך לגררן, ולמדו מהכא דכל היכא דיש ספק שמא הוא מלא עדיף לכתוב מלא מאשר חסר ויפסל. אבל דחו, דיתירות לא כשרות בלא גרירה, ובסוגיין אמרינן דבגרירה לית לן בה.

ה. 1) אמרינן בברייתא דאסור לסיים את התורה באמצע הדף, ואם אינו יכול לסיימו בסוף הדף, יקצר את השטים והולך עד שיסיים בסוף הדף. ואמרינן להלן, דאף יכול לכתוב פסוק אחד בלבד בדף האחרון, על ידי שיכתוב אותיות ארוכות. וכן יכול לעשות דפים רחבים יותר או צרים יותר. ומבואר בסוגיין, דבסוף חומש וחומש אפילו משל ספר תורה, שפיר יכול לסיים באמצע הדף. ולדעת רב אשי בשיטת רב, שרי לסיים הפסוק דלעיני כל ישראל באמצע שורה. אבל לדעת רבנן אליבא דרב, סבירא ליה לרב דיכול לסיים אף באמצע העמוד [כן פירש רש"י בסוגיין].

2) נאמר עליהם דיחיד קורא אותן. והיינו דלא מחלקין אותן לשני קרואין. והתוס' הביאו פירוש דיחיד קורא אותן ואין הש"ץ מסייעו. אמנם דחו לפירוש זה. והיינו טעמא משום דנשתנו משאר כתיבת התורה, דלר' יהודה ולר' נחמיה, כלל לא כתבן משה אלא יהושע כתבן לאחר מיתתו של משה. ולדעת ר' שמעון, בכל התורה משה אמר וכתב, אבל באלו הפסוקים מרוב צערו לא אמרן אלא כתבן בדמע. וכתבו התוס' דמבואר בסוגיין דבעינן להוציא התיבות מפיו בשעה שכותבן. [אי לאו משום צערא דמשה או צערא דקינות דברוך בן נריה].

3) הקונה מן השוק כאילו חטף מצוה מן השוק. ולרש"י היינו דלא קיים מצוה יתירה טפי. ומהתוס' משמע דחוטף הוא את מצוות חבירו [עיין טהרת הקודש]. ואמרינן בסוגיין דאם הגיה בו אות אחת הרי הוא כאילו כתבו. ובתוס' מבואר דבזה יתקן מה דחטף מצוות חבירו, דהא היה אצל חבירו בעבירה דהשהה ספר שאינו מוגה.

4) יש לכתוב לא פחות מג' דפין, ולא יותר מח', משום דבכך התפירות יפות לספר. ושיעורו של הדף הוא כדי לכתוב "למשפחותיכם" ג' פעמים, משום דבציר מהכי נראה כאיגרת, ובטפי מהכי עיניו משוטטות וקשה לקרוא, וכתבו התוס' דהני מילי בכתיבה דקה, אבל בכתיבה גסה דאין עיניו משוטטות, שרי אף ביותר. וצריך לשייר רווח טפח מלמטה בגליון, ומלמעלה רווח ג' אצבעות, ובין דף לדף כשיעור רוחב שתי אצבעות. אבל בחומשין סגי מלמטה בג' אצבעות ומלמעלה ברוחב ב' אצבעות, ובין דף לדף כשיעור רוחב גודל. ובין שיטה לשיטה ישייר כמלא שיטה, ובין תיבה לתיבה כשיעור אות קטנה, ובין אות לאות כשיעור שורה.

ו. 1) עד שתי אותיות מתיבה שלימה יכול לכותבם לאחר שירטוט הדף, אבל ביותר משתי אותיות יכתוב את כל התיבה בשיטה אחרת. אבל תיבה שלימה של שתי אותיות אין לכתוב חוץ לשירטוט, וכן את השם אין לכתוב חלקו בדף וחלקו חוץ לשירטוט הדף.

2) לדעת ר' יהודה אפשרות התיקון היא על ידי שיגרור התיבות שכבר כתב לאחר שהתייבש הדיו, ויכתוב השם על מקום הגרירה, ואת מה שכתב יתלה בין השיטים. ובתוס' הביאו ב' שיטות האם שרי לר' יהודה אף לתלות את השם, או דשרי רק באופן של גרירה. ולדעת ר' יוסי אפשרות התיקון היא על ידי תליית השם. והביאו התוס' ב' שיטות האם דווקא על ידי תליה או אף על ידי תליה. ובשם ר"ת כתבו דדווקא על ידי תליה והכי פסקינן להלכתא. ולדעת ר' יצחק שרי לכתוב את השם אף על המחק ולא רק על הגרירה. ודעת ר' שמעון שזורי דאף דשרי לתלות את השם, הני מילי בכל השם אבל לא באות אחת. ולדעת ר' שמעון בן אלעזר אליבא דר' מאיר, אין אפשרות כלל לתקן, אלא יסיר היריעה ויכתוב אחרת תחתיה. ויש שפסקו כר' יוסי דתולין, ויש שפסקו כר' יצחק דמוחקין, ויש שפסקו כר' שמעון שזורי. ור"ת פסק להלכה דרק תולין.

3) יש לו להפריש תרומות ומעשרות, ואם שכח להפריש ונזכר בשבת, התיירו לו לאוכלן על ידי שישאל את המוכר אם הפריש ממנו תרומות ומעשרות. ונחלקו בירושלמי בטעם הדבר, אית מאן דאמר דהוא משום עונג שבת, והתיירו רק באופן דיש עילה לדבר כגון ששאלו. ואית מאן דאמר דהוא משום דעם הארץ אימת שבת עליו ואינו משקר, ומכל מקום לא יועיל לאחר השבת, משום גזירה אטו אחר. ולדעת ר' שמעון שזורי שרי על ידי שאילה אף באופן שנתערב לו הפרשתו שהפריש ממנה בחולין מתוקנים. ולרש"י הוא משום הפסד, והתוס' כתבו בשם הירושלמי דהוא משום דאימת דימוע על עם הארץ. והובא בסוגיין משום דדנו על מה אמר רבין דהלכתא כר' שמעון שזורי.

4) אם נזרע לירק, זמן הפרשתו אוזיל בתר הלקיטה ואין שום חשש בהפרשה. ואם נזרע לזרע, אוזלינן ביה בתר השרשה, ואם לקטן לאחר ראש השנה דיש לחוש שמא יש שנשרשו קודם ראש השנה ויש שלאחרי ראש השנה, לדעת ר' שמעון שזורי, יערב הגורן יפה יפה, דעתה כשיפריש אמרינן דהפריש מן הישן על הישן, ומן החדש על החדש.

ז. 1) רש"י ביאר דהיא מרכבת נשים, והתוס' הוכיחו דאינו מיועד למסע בני אדם, אלא הוי ארון שמצניעין בו בגדים, ולשיטתם פשיטא דאין בה משום טומאת מדרס. וכתבו התוס', דאף לפירושו של רש"י יתכן דאין בה טומאת מדרס. משום דאינה עשויה למשען, אלא להעביר ממקום למקום. אמנם כתבו דיתכן דאף בכהאי גוונא איכא מדרס, משום דסוף סוף נעשית להנאת מדרס. ומבואר בסוגיין דכל דיש בה שיעור של ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש, יצאה מתורת כלי ואינה מקבל טומאה. ולדעת בית שמאי משערין רק את חללה, ולדעת בית הלל אף את עובי נסריה, אבל לא את הרגלים והלבוזין. ולדעת ר' יוסף משערים אף את עובי הרגליים והלבוזין אבל לא את מה שביניהם, ולא אמרינן דרואים כאילו שוליה יורדין עד לשם. ולדעת ר' שמעון שזורי, באופן דרגליה היו פחותות מטפח דלא הוי מקום חשוב, שפיר מחשבים אף את מה שביניהם.

2) בסוגיין מבואר, דלדעת ר' שמעון שזורי רק יין נחשב משקה, ודינו שאף אם נטמא משני דפוסל תרומה דינו להיות כראשון. ולדעת ר' מאיר אף שמן נחשב משקה, ולדעת חכמים אף הדבש. ופסקינן הלכה כר' שמעון שזורי. וכתבו התוס', דהני מילי בקרוש, אבל בצלול כולי עלמא מודו דאף השמן נקרא משקה, וכסתמא דהש"ס בכמה דוכתי.

3) רש"י בפירוש ראשון ביאר דהתערב לו דמאי בחולין, דכיון דרבנן חייבוהו במעשרות, אינו יכול להפריש מהתערובת דהא הוי מן הפטור על החיוב. ולפירוש שני, איירי בטבל גמור שהתערב לו בחולין. ופשט לו ר' טרפון דכיון דחיובו הוא רק מדרבנן, אי משום דרוב עמי הארץ מעשרים, ואף אי איירי בטבל, הא מדאורייתא בטל מרוב, יכול ליטול פירות אחרים שחייבים רק מדרבנן ויפריש מהם. וללישנא קמא אמר לו שיקח מן השוק, משום דסבירא ליה דרוב עמי הארץ מעשרים ורק מדרבנן חייבו לעשרם, ושפיר הוי מן הפטור דאורייתא על הפטור דאורייתא. אבל מגוי לא יהני משום דאין להם קנין להפקיע מידי מעשרות. וללישנא בתרא אמר לו שיקח מן הגוי, משום דיש להם קנין להפקיע ורק מדרבנן חייבום, אבל מעם הארץ אינו יכול ליטול, משום דאין רובם מפרישין ושמא חייב הוא מדאורייתא. וכתבו התוס', דלא יכל לומר לו ליטול מלקוח, או משום דדמי לחיובא, ומהאי טעמא נמי לא אמר ליה ליטול מעצמן

שאינו נקוב, או מתבואת חוץ לארץ. או משום דפטור רק קודם מירוח ולא שכיחי לקנות קודם מירוח. וכן לא אמר לו ליטול ממירוח גוי, או משום דדמי לחיובא, או משום דאף מדרבנן אינו חייב.

ח. (1) אם נקרע לתוך הכתב, עד שתי שיטות יכול לתפורם בגידין ולא בגרדי, והני מילי בספר תורה שאינו עפוץ, דאם עפוץ הרי מראהו שחור והתפירה ניכרת ואיכא גנאי. אבל בג' שיטות לא יתפור אלא יסלק את כל היריעה. ואם נקרע שלא כנגד הכתב בשיעור של ג' שיטות, או בין שיטה לשיטה הוא ספק בגמ'.
(2) כתבו התוס' דמהא דפסלינן ספר תורה דנכתב על דיפתרא, לכאורה יש לפסול אף ספר תורה שאינו מעופץ דהוי כדיפתרא. אמנם כתבו, דעיבוד שלנו בסיד הוי כעיפוץ, ועלה אמרינן דשרי לתפור היריעה.

(3) אם היו בצורת שירה, והיינו שתיים שלש ואחד, יש להכשירה, דהא מצינו כהאי גוונא כתיבה בספר תורה. אבל אם נעשה בצורה של זב והיינו שלש שתיים אחד, או בצורה של קובה, והיינו אחד שתיים שלש, פסולה. ואין דין לכתובה כדפים של ספר תורה, ואף אם עשאה בדפים של שתי תיבות כשרה.

(4) בספר תורה איכא קפידא שרק את השירה יכתוב בשורות לא מיושרות, והיינו אריח על גבי לבינה. ואת שאר הכתיבה צריך לכתוב אריח על גבי אריח, ואם שינה פסולה. ובשאר ספרים לא מצינו קפידא. ואם כתבו שלא בדיו, כתבו התוס' דפסול, והסיקו דאף בשאר ספרים בעינן דווקא דיו. ומכל מקום לענין הצלה מפני הדליקה, כיון דיש בה אזכרות יש להצילם, מלבד מגילת אסתר דאין בה אזכרות ורק אם נכתבה כתיקונה יש להצילה.

ט. (1) ספר תורה נכתב אפילו על גויל. ומזוזה נכתבת על דוכסוסטוס, ומסקינן דשרי אף על קלף. והביאו התוס' דאיכא מאן דסבר בדעת ר' מאיר, דאדרבה עדיף בקלף משום דמשתמר יותר. ותפילין נכתבים דווקא על קלף, ומעכב הוא אפילו בדיעבד.

(2) לדעת רש"י, סתומה היינו דהריח שבסופה סתום, דהתחיל לכתוב הפרשה שלאחריה באותה השיטה. וכן כתבו התוס' בשם ר"ת לפי מה שמצא בסידור קדמונים. והוסיפו, דצריך לשייר לכל הפחות כדי תיבת של ב' אותיות, ופתוחה היינו באופן דשייר ריח בסוף השיטה שלמעלה כשיעור למשפחותיכם, ואם לא שייר זה הריח, יש לשייר שיטה שלמה ריקה ולהתחיל בשיטה השלישית. ובמסכת סופרים מצא, דפתוחה היינו דלא התחיל בראש השיטה, אלא שייר בתחילתה כדי לכתוב תיבה של ג' אותיות, וכן מבואר בירושלמי. והוסיפו, דאם בא להתחיל פתוחה בראש עמוד, סגי שיישר בסוף העמוד הקודם כדי תיבה של ג' אותיות, ואם לאו, יש לו לשייר שיטה ריקה בתחילת העמוד. ופרשיות המזוזה, לדעת רב נכתבות סתומות כדרך שנכתבו בתורה. ולדעת ר' שמעון בן אלעזר נכתבות פתוחות, משום דבתורה מרחקי מהדי. ולדעת רב נחמן בר יצחק, אף ר' שמעון בן אלעזר סבר דכותבן סתומות, אלא דסבר דשרי אף בפתוחות. וכתבו התוס' באופן אחד בדברי הירושלמי, דפתוחות היינו ריח גדול באמצע שיטה, דלספר תורה הוי סתומה, ולמזוזה הוי פתוחות. והמנהג דידן דפרשה שניה אינה פותחת בראש השיטה. ולדעת ספר קדמונים שפיר הוי כסוגיין, דבכהאי אכתי סתומה הוי. אבל למסכת סופרים ולירושלמי הוי פתוחה. וכתבו התוס', דפסקינן כהירושלמי דרב פסק דעושן פתוחות.

(3) בסנדל לכולי עלמא מקיימים מצוות חליצה, ואף אם יורה אליהו דפסול לחליצה, דעת רב דאין שומעין לו משום דכבר נהוג עלמא בסנדל. אמנם האידנא לא מקיימים בסנדל משום דאין בקיאים בו. ולענין מנעל, לדעת רבה לכתחילה אין חולצין בו, ולדעת רב יוסף אף לכתחילה חולצין בו, אבל כיון דאין מנהג במנעל, שפיר אזלינן בתר הוראת אליהו אפילו אם יורה אחרת המקובל לדינא.

י. (1) מבואר בברייתא דאסור משום דאין מורדין ספר תורה ותפילין מקדושתן לעשותן מזוזה דאית בה רק שתי פרשיות. אבל בלא טעם זה אין טעם לאסור, דאף דפרשיות ספר תורה סתומות הן, הא סתומות כשר אף במזוזה, אמנם אם נכתב הספר תורה על גויל, בלאו הכי אין לעשותו מזוזה. אבל תפילין אפילו שנכתבים על קלף, שפיר היה אפשר לעשותה מזוזה, משום דכשרה אף על קלף. ולמאן דאמר דמזוזה טעונה שרטוט, אף בלאו טעמא דאין מורדין אין לעשותה מזוזה, דהא התפילין אינן משרוטות. וכיון דמדינא אין טעונה שרטוט, אין רגילות לשרטטה לפי דהפטור מן הדבר ועשהו נקרא הדיוטן.

(2) בספר תורה כתבו התוס' דבעי שירטוט על כל שורה ושורה משום זה קלי ואנווהו. ובמזוזה איכא מאן דאמר דהלכה למשה מסיני דטעונה שרטוט. ואיכא מאן דפליג דאין מזוזה טעונה שרטוט. ותפילין כולי עלמא מודו דאין טעונין שרטוט משום דפרשיותיהם מכוסות ואין בהם משום זה קלי ואנווהו. וכתבו התוס', דמכל מקום שרטוט עליון בעי בכל גוונא, דהא אסור לכתוב שלש תיבות בלא שרטוט. ומגילה טעונה שרטוט משום דכתיב בה "דברי שלום ואמת" והאי אמת היינו כאמיתה של תורה. וכתבו התוס' דהיינו מזוזה דיש בה קבלת עול מלכות שמים. אמנם הביאו דבירושלמי מבואר דילפינן מספר תורה. ולענין הכתוב פסוק לצורך צחות לשונו. הוא פלוגתא דהבבלי והירושלמי, דהבבלי סבר דרק כשנכתב לצורך דרשא טעון שרטוט, ומהירושלמי מבואר דאף לצורך צחות לשון, אין לכתוב בלא שרטוט אם לא שישנה מלשון הכתוב.

(3) דעת רב הונא דאין לישב עליה, אלא יתן הספר תורה על כד המונח על הארץ, או יגביה מקומו של הספר תורה או טפח או כל שהוא (תוס'). ולדעת ר' יוחנן שרי לישב עליה. וכתבו התוס' דהכי פסקינן, דהא הלכתא כר' יוחנן אפילו לגבי רב רביה דרב הונא, וכן מצינו דתלמידי רב הונא סברו דלא כוותיה. והביאו התוס' בשם הירושלמי דאם המיטה גבוהה י' טפחים, שרי ליתן ארגו עם ספרים תחת מראשותיה ולא תחת רגליה, ובתנאי דאין רגליה נוגעין בו.

(4) היכא דכתבה שתי תיבות בשיטה, אף דלענין ספר תורה חשיב אגרת, מכל מקום לענין מזוזה כשרה בהכי כדתנן לעיל. ואם כתבה כאגרת בלא שרטוט, לרש"י הוא המבואר בסוגיין דכתבה איגרת פסולה דילפינן כתיבה כתיבה מספר [א] מדכתיב וכתב לה ספר כריתות. או מדכתיב כתוב זאת זיכרון בספר. והתוס' הוסיפו דיש ללמודו מפרשת סוטה]. והתוס' כתבו דהא שרטוט ילפינן מהלכה למשה מסיני. וביארו דכתבה איגרת היינו בלא דקדוק חסירות ויתירות, דילפינן גזירה שוה כתיבה כתיבה דפסולה.

יא. (1) נאמר עליה דפסולה, משום דבעינן בשערין, וכן נאמר עליה דסכנה היא, ולרש"י הוא משום דלא מקיים מצות מזוזה ואיכא סכנה מן המזיקין. והתוס' ביארו דאיכא סכנה משום דראשו נוקף בה. ובית מונבו היו נוהגים לתלותה במקל כשהיו לנים בפונדקאות, אפילו דמדינא אין חיוב מזוזה בפונדקאות, ועשו כן זכר בעלמא לפי דלא היו דרים לעולם דירת קבע.

(2) לדעת רש"י היינו מאי דאמרינן דכתבה בשתי דפין פסולה. והתוס' כתבו, דשתי דפין היינו דווקא בשתי עורות, אבל בדף אחד לעולם כשר.

(3) כיון דבעינן לקובעה בימין הנכנס לבית, חזינן היכן עומד הציר, דהיכן שעומד הציר הוא חשיב בית, ויש לקבוע המזוזה בימין הנכנס. (4) לדעת רש"י לכתחילה יש לקובעה עומדת. ולדעת ר"ת עומד הוי דרך בזיון ויש לקובעה מושכבת. ובבי רב היתה קבועה כנגד, ולרש"י מסקינן דהיינו עומדת, או באופן דראשה אחד זקוף ואחד שוכב. והתוס' כתבו, דהיו או באלכסון או ראשן אחד זקוף והשני מושכב. ואם עשאה כמין נגר שקבעה בסף כנגד שהאומנין תוחבין בכותל, כולי עלמא מודו דפסולה.

5) הפתחים שדרכן כולם נכנסים מרשות הרבים, היכא דיש בהם בית דירה, כולי עלמא מודו דטעונים מוזהו. ואם אין בה בית דירה, כתבו התוס' שהוא פלוגתא בפרק קמא ביומא, ומשמע דפסקינן הלכתא דאין טעונין. והיכא דיש פתח מהבית לבית מדרש, אם עשוי רק ליחיד, אין טעון מוזהו, אבל אם רבים נכנסים דרכו, טעון מוזהו.

יב. 1) לדעת ר' יהודה יש לתלותה בין הטפח הסמוך לקרקע לבין הטפח הסמוך למשקוף. ולדעת ר' יוסי יש לתלותה דווקא בגובה, ומסקינן דאף לר' יוסי, אין לתלותה נמוך יותר משתי שליש גובהו של המשקוף. ודעת הירושלמי דבמשקוף גבוה, יש לתלותה כנגד כתיפיו, ודלא כש"ס דידן. ויש לתלותה בטפח הסמוך לרשות הרבים, או כדי שיפגע בה תחילה, או כדי שתשמרנו מן המזיקין. ואם קבעה בעומק טפח בכותל, פסולה.

2) בפירוש אחד פירש רש"י דהיינו שני פתחים שיש בזוית הבית ופצים אחד לתרוויהו, ושפתח אחד פתוח, הדלת סוגרת את הפתח השני. ואם יש בפצים עובי פתח, בעינן מוזהו לכל פתח, משום דאם יקבענה בחלל אחד הא אינה בחלל השני. אבל בפחות מטפח, סגי במוזהו אחת לשני הפתחים. ובפירוש שני פירש רש"י דאירי בפתח קטן בצד הפתח הגדול, דאם יש בין פתח לפתח פצים טפח דהוי דבר חשוב, חשיב שני פתחים וטעונים שתי מוזות.

3) לפירוש אחד בגמ' היינו דאין לו תקרה, ופירש רש"י או דאין לו איסקופא עליונה, או דאין תקרה לבית, והתוס' פירשו דאין ראשי האבנים שבמשקוף מסתיימים בשווה. לפירוש שני בגמ' היינו דאין לה "שקופי", ופירש רש"י דאין לה מוזות, ולפירוש השני היינו דאין לה אסקופא עליונה. והתוס' פירשו, דאין ראשי הכותל במוזהו מסתיימים בשווה, ופתחים אלו אינם חייבים במוזהו.

4) אכסדרה אינה טעונה מוזהו משום דאין לה צורת הפתח, ואף כשיש לה, אם עשויה רק להחזיק התקרה, אינה חייבת במוזהו. ובית שער הפתוח לבית, חייב במוזהו, ואם יש לו שני פתחים תרוויהו חייבים במוזהו. וכתבו התוס' דמדאורייתא אין בית שער חייב במוזהו. ובשם הר"ף כתבו, דאם פתוח לבית, חייב מדאורייתא. והיכא דהבית שער פתוח מצידו האחד לגינה ומצידו השני לקיטונת, נחלקו בו ר' יוסי וחכמים, דלר' יוסי חייב במוזהו, ולחכמים פטור. ודעת רב ושמאל דפלוגתייהו רק לענין הפתח שמן הבית שער לגינה, אבל הפתח שמן הבית שער לקיטונת וודאי דחייב במוזהו. ופירוש שני פירש רש"י, דהיכא דהציר הוא בבית [שער] כולי עלמא לא פליגי דחייב. ודעת רבה ורב יוסף, דאדרבה, פלוגתייהו דווקא בפתח שמן הבית שער לקיטונת, אבל הפתח שמן הבית שער לגינה לכולי עלמא אינו חייב במוזהו.

יג. 1) בלשון אחד כתב רש"י, דאם יש לו רק שני פתחים, רק הפתח שדרכו רגילים להכנס טעון מוזהו, והיינו דאמרינן לעיל דבפתח שדרכו רב היה נכנס לבית המדרש לא היתה קבועה מוזהו, משום דאינו קבוע לרבים. אבל היכא דיש לו כחה פתחים, אינם מתבטלים לאותו פתח וכולם טעונים מוזהו. וילפינן לה מדברי רב הונא דאמר דלול העשוי לארובה שמבית לעליה, אם יש לו שני פתחים טעון שתי מוזות. ובפירוש שני פירש רש"י, דאפילו שתי פתחים העשויים בחדר אחד, כיון דנעשו לביאת בני הבית [שהיו מרובים], כולם חייבים במוזהו.

2) יש לקבועה בימין הנכנס, וילפינן לה מדכתיב "מוזות ביתך" והאי ביתך נדרש דרך ביאתך, ודרך ביאה היא מימין דעוקר רגל ימין תחילה. אי נמי ילפינן לה דדרך ביאה מימין מהארון דקבע יהודיע הכהן מימין המזבח. ולדעת חכמים בעינן שיהיו לפתח שתי פצימים, דהא כתיב "מוזות" מלא. ודעת ר' מאיר דסגי בפצים אחד, ולדעת ר' ישמעאל יליף לה מדכתיב מוזות אף בפרשה שניה, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. ולדעת ר' עקיבא יליף לה מדכתיב בדם פסח "על המשקוף ועל שתי המוזות", דכאן בנה אב דכל מקום דלא כתב שתי מוזות לא הוי אלא אחד. ומסקינן דאחד דסגי היינו דווקא בימין.

3) אין לכתוב המוזהו על אבן, דהא כתיב "וכתבתם" דבעינן כתיבה תמה, ואין דיו מתקיים על אבן. ואף לחקוק אף דמתקיימת לא שרי, משום דילפינן כתיבה מברוך בן נריה דבעינן דווקא דיו. ולחקוק על המשקוף גופיה, בלאו הכי אי אפשר דהא כתיב "וכתבתם" והדר "על מוזות".

יד. 1) תפילין הוא מלשון "ויפלל", דפירושו "ויכוח", לפי דהן עדות והוכחה שהשם נקרא עלינו. וטוטפות הוא מלשון תכשיט, כדשנינו בשבת "טוטפת וטרביטים". אי נמי, מלשון הבטה, על שם שנמצאים הם בגובה העיניים.

2) כותבין ד' פרשיות כדכתיב "לטטפת לטטפת לטוטפת" [וביאריו התוס', דאף דלא כתיב "לטוטפת" מכל מקום גורעין ל"ו" ד"ולטטפת", ושדינן ליה בסופה דהוי לטטפות". ולדעת ר' עקיבא הוא משום דטט בכתפי היינו שתיים ופת באפריקי היינו שתיים, וכל פסוק מרמוז על ארבעתן. [ואין לומר דיעשה י"ב בתים, משום דלא אשכחן בתורה אלא ד' פרשיות דמוזכר בהם ענין זה]. ובתפילין של ראש כותבין על ארבעה עורות. ואם כתבן בעור אחד יצא, ולדעת רבי הוא בתנאי שיש ריוח בין פרשה לפרשה, ולדעת חכמים אין הריוח מעכב. ובתפילין של יד כותבן כולן בעור אחד, משום דנאמר בהם והיו לך לאות. דכשם שמבחוץ אות אחת היא, כך מבפנים תהיה אות אחת. ואם כתבה בד' עורות, לר' יהודה ידבקן, ולר' יוסי אין צריך, וסבר ר' יוסי דאף ר' יהודה חזר בו והודה לדבריו. ולדעת רש"י בתפילין של ראש נותן מימין הקורא העומד נגד המניח, קודם קדש ולאחריה שמע ולאחריה והיה אם שמוע. ולדעת ר"ת הסדר הוא, קדש והיה כי יביאך, והיה אם שמוע שמע. וכתבו התוס' לעיל דיש להניחם מושכבים בתוך הבתים. אבל לרש"י יש לומר דהוי מעומד.

3) צריכות להיות פרודות עד תחתיתן, וצריך ליתן חוט או משיחה בין בית לבית. ובתוס' כתבו דהני מילי היכא דהפרשיות כתובות בעור אחד. ובתפילין של ראש שכבר השתמש בהם, או דהזמינם למאן דאמר הזמנה מילתא, אינו יכול לעשותן לשל יד, משום דאין מורדין אותן מקדושתן, דהא בתפילין של ראש יש שין ויוד. אבל אם התנה עליהם מעיקרא, או בתפילין חדשות, יכול לעשותן לשל יד על ידי שיטלה עליהם עור, באופן דלא יהיה ניכר חלוקת הבתים. [והיינו אי נימא דאין מעכב הא דהפרשיות כותבות בד' עורות].

